

בגמ': מעשה בהילני המלכה בלוד שהיתה סוכתה גבוהה מעשרים אמה וכו'.

בשו"ת חכם צבי (בהוספות סימן ח') הוכיח שאין הנשים יכולין לברך על מצות עשה שהזמן גרמא מדאמרי בגמ' כאן: בהילני המלכה שהיתה יושבת בסוכה פסולה ולא אמרו לה חכמים דבר, ואי ס"ד דהנשים מברכות רשות מסתמא הילני המלכה ג"כ היו מברכות והאיך לא אמרו לה דבר, ועוד שעל הספק היה להם לחכמים לומר לה לא לברך ע"כ. והישועות יעקב או"ח (סימן י"ז סק"א) כתב שהחכם צבי היה מוחה בנשים שלא יברכו. וכך נהג הדברי חיים מצאנו וצאצאיו (שהיו צאצאי החכ"צ).

★★

בגמ': אמרו לו משם ראייה אשה היתה ופטורה מן הסוכה.

העמק סוכות תמה לשיטת הראשונים דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא א"כ הו"ל לרבנן למנוע את הילני המלכה מלבנות סוכה גבוה למעלה מעשרים כדי שלא תברך ברכה לבטלה, וכבר תמה כן הרע"א [בספר משנת רע"א] והחכם צבי (תשובות כת"י אות ח').

ועי' בזכרון שמואל שמתרץ דחכמים אמרו לרבי יהודה, ואיהו חולק על רבי יוסי דס"ל דנשים סומכות רשות (עיין עירובין צ"ו ע"ב), ולא כתבו הראשונים דנשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא רק לרבי יוסי דס"ל נשים סומכות רשות. וצ"ל דגם חכמים דהכא ס"ל בזה כרבי יהודה.

★★

בגמ': וכי תימרו קפן שאינו צריך לאמו מדרבנן הוא דמיחייב ואיהי בדרבנן לא משגחה.

התוס' ישנים ביומא (פב.) הביא דעת רבו דרק האב חייב בחינוך ולא האם, וכתב לפ"ז דבמעשה בהילני דהכא שמא היה להם אב והיא חנכם בעבורו, ואפילו לא היה להם אב היתה מחנכם למצוה בעלמא. ותמה הגרע"א [בגליון הש"ס כאן] והערוך לנר והחקרי לב (ח"א סי' ע') דא"כ מאי קאמר הכא וכ"ת איהי בדרבנן לא משגחה ת"ש כל מעשיה לא עשתה אלא ע"פ חכמים, והא אין כאן חיוב דרבנן כלל אלא הנהגה טובה.

בגמ': ורבא אמר וכו', עד כ' אמה אדם עושה דירתו דירת עראי למעלה מכ' אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע, א"ל אדם וכו', א"ל הכי קאמינא לך עד כ' אמה האדם עושה דירתו דירת עראי כי עביד ליה דירת קבע נמי נפיק וכו'.

איתא בשפת אמת ליקוטים (לסוכות) דהנה יש פלוגתא אי בעינן סוכה דירת עראי או דירת קבע, ואנן קיי"ל דסוכה דירת עראי וכשאינו ראוי לעראי פסולה. והטעם, דבאמת כאשר הלכנו במדבר ארבעים שנה הוי קבע, אבל הרצון היה שיכנסו בני ישראל מיד לארץ ישראל ולהיות כך דירת עראי הסוכה, לכן צריך להיות ראוי לדירת עראי.

ובזה נ"ל הא דציוה הקב"ה לעשות זכר לענני הכבוד, ולא ציוה לעשות זכר בכל שנה להמן שהאכילנו בהוציאנו ממצרים. רק לפי הרצון שהיה שיכנסו לארץ ישראל מיד, לא היו צריכין להמן, נמצא שאין המן מיוחד ליציאת מצרים, אבל הענני כבוד היו מיוחדים להיות מיד כמו שכתוב ויסעו מרעמסס לסוכות וה' הולך כנ"ל עכ"ל.

ועיין עוד בבני יששכר (תשרי מאמר י' אות י"ג ואילך) כמה טעמים נוספים למה לא תקנו לעשות זכר להנס של מן ובאר.

דף ב' ע"ב

בגמ': כרבי זירא נמי לא אמרי ההוא לימות המשיח הוא דכתיב.

פירש"י אבל סוכת מצוה אינה לצל.

החכמת שלמה (סי' תרל"ג) תמה דאיך יפרשו [וכן אנן להלכה] הא דתניא (ח:): סוכת גנב"ך ורקב"ש כשרים ובלבד שתהא מסוככת כהלכתה ופירש"י שם דהיינו שיהיו מסוככין לשם צל וכן פסק השו"ע בסי' תרל"ה.

וכבר תמה כן הפני יהושע, וכתב דע"כ צ"ל דכו"ע מודו דסוכה צריכה להיות עשויה לצל, אלא דרבי זירא דריש מיתורא דקרא דוסוכה תהיה לצל יומם, דכל סוכה שאין צריכה להיות לצל הסכך, שצלתה מרובה מחמת הדפנות, לא מיקריא סוכה כלל, דאין לשון סוכה אלא היכא דצריכה לצל הסכך, אלא דלכאורה צ"ע דבריטב"א ובר"ן מבואר דבסכך למעלה מכ' אין כאן צל מחמת הסכך כלל.

★★